

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 24 (2010)

Διαβούλευση

Ανοικτή διακυβέρνηση: Η εφαρμογή του opengov.gr

Μαρίνα Ρήγου

doi: [10.12681/sas.905](https://doi.org/10.12681/sas.905)

Copyright © 2015, Μαρίνα Ρήγου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ρήγου Μ. (2015). Ανοικτή διακυβέρνηση: Η εφαρμογή του opengov.gr. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 24, 101–114. <https://doi.org/10.12681/sas.905>

Το πολιτικό πεδίο σήμερα

Στο δημοκρατικό πολίτευμα τα ζητήματα της διαφάνειας και της συμμετοχής των πολιτών στη λήψη πολιτικών αποφάσεων είναι καθοριστικής σημασίας. Ωστόσο, στη σύγχρονη αντιπροσωπευτική κοινοβουλευτική δημοκρατία η απόσταση ψηφοφόρου και πολιτικού, εντολέα και εντολοδόχου, διευρύνεται ολοένα και περισσότερο. Ήδη από τη δεκαετία του 1950 οι αναλυτές ασχολούνται με το φαινόμενο της 'πολιτικής αλλοτρίωσης'¹ και την απομάκρυνση των πολιτών από τη 'μεσοποιημένη' πολιτική. Μια πολιτική που σήμερα απαξιώνεται ταυτιζόμενη με προσωπικές συμφεροντολογικές επιλογές, σκάνδαλα, προκλητική αλαζονεία, κυνισμό, υποκρισία και αδιαφάνεια. Ο πολιτικός σχεδιασμός εκπίπτει σε διαχείριση πολιτικών 'πακέτων' προς πώληση μέσω επικοινωνιακών πολιτικών καθώς στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον άσκησης πολιτικής, η οικονομία, σχεδόν αυτονομημένη, επικαθορίζει πλέον την πολιτική η οποία υποχρεώνεται σε διαχειριστικές πρακτικές περιορισμένων δεδομένων (Χαραλάμης 1998). Η τελική απόφαση λαμβάνεται βάσει δημοσκοπικών διερευνήσεων των τάσεων του εκλογικού σώματος, όχι στη λογική της πραγμάτωσης των προτιμήσεων των ψηφοφόρων, αλλά στο πλαίσιο της με κάθε τρόπο διατήρησης της εξουσίας. Εξουσία πειροισμένων ή και προκαθορισμένων εκλογών στην οποία συνήθως εναλλάσσονται κόμματα 'συγκλιτικά'² περιορισμένα και αυτά σε ρόλους ελεγχόμενης αντιπαλότητας, εκπίπτουσας –κυρίως– σε ρητορικές αντιπαραθέσεις. Πολιτικοί και κόμματα διαπλέκονται με οικονομικά συμφέροντα αναζητώντας την οικονομική στήριξη για την επίτευξη των στόχων τους, υπονομεύοντας έτσι την ανεξαρτησία των αποφάσεών τους. Διαπλοκή που επισφραγίζεται στο φαινόμενο της 'περιστρεφόμενης πόρτας' ανάμεσα στην πολιτική και ιδιωτική επιχειρηματική σκηνή και το οποίο έχει ήδη υποσκάψει τη διαφάνεια στο πεδίο των πολιτικών αποφάσεων και επιλογών. Οι πολίτες απaths, αδιάφοροι και απομακρυσμένοι από τα πολιτικά

* ΕΕΔΠ, Πάντειο Πανεπιστήμιο, δημοσιογράφος <rigoumarina@yahoo.gr>

δρώμενα, περιορίζονται στην άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος. Ακόμη και η περιοδική συμμετοχή στην εκλογική διαδικασία, αν και ουσιαστική, δεν αφορά το σύνολο των ψηφοφόρων. Σε κάθε περίπτωση πάντως, ακριβώς επειδή τα προβλήματα ενώπιων των οποίων τίθενται σήμερα οι κοινωνίες είναι πολύπλοκα και ιδιαίτερα σύνθετα, απαιτούν αντιμετώπιση με σοβαρές πολιτικές λύσεις και συνεργασία. Απαιτούν όμως και μετασχηματισμό της πολιτικής ώστε να μπορεί να αντεπεξέλθει στις δύσκολες συνθήκες της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας. Υπ' αυτή την έννοια 'δεν έχουμε την επιλογή μιας "μη πολιτικής"' (Χελντ 1996: 267), αλλά τον μονόδρομο της αλλαγής της πολιτικής.

Παράγοντες πολιτικού μετασχηματισμού: διαφάνεια-συμμετοχή-παιδεία

Καθοριστικής σημασίας παράγοντες για έναν, δυνάμει τουλάχιστον, μετασχηματισμό της πολιτικής είναι η διαφάνεια στις πολιτικές επιλογές και η συμμετοχή των πολιτών, με προϋπόθεση παιδεία υψηλού επιπέδου για όλους.

Ήδη από τον 18^ο αιώνα, ο I. Kant (1989: 12) διέκρινε μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής χρήσης του λόγου και υπογράμμισε πως η αξία της δημοσιότητας και της ελεύθερης έκφρασης είναι τέτοια που, ουσιαστικά, ο περιορισμός τους ισοδυναμεί με απαγόρευση του στοχασμού. Μέσω της δημοσιότητας (και με προϋπόθεση την έννομη τάξη) ο Kant συνδέει την πολιτική με την ηθική. Αυτή η καντιανή αρχή της δημοσιότητας, η διάκριση δημόσιας και ιδιωτικής χρήσης του λόγου, είναι το σημείο τομής ανάμεσα στην πολιτική πρακτική και το ηθικό καθήκον. Εξάλλου η δημοσιοποίηση των πολιτικών επιλογών είναι σημαντική όχι μόνο επειδή επιτρέπει στον πολίτη να γνωρίζει τις ενέργειες εκείνων που κατέχουν την εξουσία και συνεπώς να τις ελέγχει, αλλά κυρίως επειδή η δημοσιότητα είναι από μόνη της μια μορφή ελέγχου, είναι ένας τρόπος που επιτρέπει να διακρίνουμε το θεμιτό από το αθέμιτο (Bobbio 1993: 38). Ασφαλώς η δημοσιοποίηση δεν σημαίνει απαραίτητως και διαφάνεια, ωστόσο είναι ένα σημαντικό βήμα.

Στο εγχείρημα ενός πολιτικού μετασχηματισμού με στόχο την επαναφορά του πολίτη στην πολιτική, εκτός από τη δημοσιότητα και τη διαφάνεια, καθοριστικής σημασίας είναι η δυνατότητα ενεργής συμμετοχής των πολιτών σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Άλλως ειπείν, η εφαρμογή ενός μοντέλου συμμετοχικής δημοκρατίας και 'ανοιχτής' διακυβέρνησης που, όπως σημειώνει η C. Pateman (1970), συμβάλλει στην αίσθηση πολιτικής αποτελεσματικότητας, μειώνει την αίσθηση αποξένωσης από τα κέντρα εξουσίας, καλλιεργεί το ενδιαφέρον για τα συλλογικά προβλήματα και συντελεί στη διαμόρφωση ενός ενεργού και ενημερωμένου πολίτη, με μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τις κυβερνητικές υποθέσεις. Εάν οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα αποτελεσματικής συμμετοχής στη διαμόρφωση πολιτικών και στη λήψη αποφάσεων, είναι πολύ πιθανό να αντιληφθούν τη ση-

μασία τους και να συμμετάσχουν στο πολιτικό γίγνεσθαι. Σε αντίθετη περίπτωση θα βρουν ελάχιστους πειστικούς λόγους για να συμμετέχουν, αμφισβητώντας παράλληλα την εγκυρότητα των διαδικασιών λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή τους. Εξάλλου, όπως επισημαίνει ο J. Habermas (1996: 386-510) στην προσέγγισή του για τη διαβουλευτική πολιτική, σημασία έχει, εκτός από την εφαρμογή της αρχής της πλειοψηφίας, αυτή καθ' εαυτή η διαδικασία έκφρασης γνώμης, ο διάλογος με ορθολογικά επιχειρήματα και η ανάλυση στην προσπάθεια επίτευξης συναίνεσης. Το ζήτημα είναι να δοθεί η ευκαιρία για τη διεξαγωγή αυτού του διαλόγου και για την έκφραση γνώμης.

Βεβαίως, 'μία από τις επιτακτικές ανάγκες των δημοκρατικών χωρών είναι η βελτίωση των δυνατοτήτων των πολιτών ώστε να μπορούν να συμμετάσχουν ευφρώς στην πολιτική ζωή' (Dahl 2001: 246). Οι θεσμοί της αστικής παιδείας που αναπτύχθηκαν τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα θα χρειαστεί να ενισχυθούν με νέα μέσα αστικής παιδείας, πολιτικής συμμετοχής, πληροφόρησης και περίσκεψης ώστε να αντλούν με δημιουργικό τρόπο από την ποικιλία τεχνικών και τεχνολογιών που είναι διαθέσιμες στον 21^ο αιώνα.

Οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας

Στις τεχνολογίες αυτές του 21^{ου} αιώνα ανήκουν οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας οι οποίες αναπτύχθηκαν κατά το δεύτερο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα και με την εμφάνιση του διαδικτύου και, κυρίως, του World Wide Web, εντάχθηκαν στην καθημερινότητα αλλάζοντας την αντίληψη του χώρου και του χρόνου. Τεχνολογίες δικτύωσης και αμφίδρομης πολυεπίπεδης επικοινωνίας διαχέουν την πληροφορία με ταχύτητες οι οποίες συνεχώς βελτιώνονται. Τα ευρυζωνικά δίκτυα επιτρέπουν πλέον την απρόσκοπτη χρήση τους για μεταφορά δεδομένων σε μορφή κειμένου, ήχου και εικόνας και καθιστούν εύχρηστες πρωτόγνωρες και εντυπωσιακές εφαρμογές που, στα πρώτα διαδικτυακά βήματα, ήταν δύσχρηστες και χρονοβόρες. Οι 'Netizens', οι 'δικτύτες', επικοινωνούν παγκοσμίως μέσα από τις οπτικές ίνες. Blogs, vlogs, podcasts, websites, RSS, chat rooms και e-mail είναι μερικές από τις δυνατότητες τις οποίες προσφέρει ο κυβερνοχώρος. Και μπορεί η πλειοψηφία της συμμετοχής να μην αφορά την πολιτική, ωστόσο το μέρος των πολιτών που συμμετέχει πολιτικά, συμβάλλει στην ανάδυση μιας εναλλακτικής δημόσιας σφαίρας στον αντίποδα των παγκοσμιοποιημένων και ελεγχόμενων μέσων· μιας ισχυρής δημόσιας σφαίρας, ο λόγος της οποίας ακούγεται. Χαρακτηριστικά παραδείγματα: η υπόθεση Miers στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι κινητοποιήσεις στο Σιατλ και τη Φλώρεντία, η υπόθεση της Πολυμερούς Συμφωνίας για τις Επενδύσεις και η αποκάλυψή της από την ιστοσελίδα Public Citizen του Ralph Nader.

Είναι γεγονός πως η ανάπτυξη του διαδικτύου και των νέων μέσων έχει συντελέσει σε μια δομική αλλαγή στη δημόσια σφαίρα, τόσο λόγω της διαδραστικής επικοινωνίας και της παραγωγής περιεχομένου από τους χρήστες όσο και λόγω της παρουσίας εναλλακτικών πηγών ενημέρωσης. Παράλληλα η δημιουργία 'ημι-ορατοτήτων' μέσω της παρουσίας θεσμικών κυβερνητικών και μη φορέων στο διαδίκτυο και της παρουσίασης των δραστηριοτήτων τους συμβάλλει σε έναν δι-αφορετικό τρόπο ελέγχου εξουσιαστικών κρατικών ή μη μηχανισμών. Η αναφορά σε 'ημι-ορατότητες' και όχι σε 'ορατότητες' αφορά το γεγονός ότι αποφάσεις ή πράξεις οι οποίες θα μπορούσαν να τελέσουν υπό το καθεστώς αμφισβήτησης ή και απόρριψης είναι μάλλον απίθανο να δουν το φως της δημοσιότητας χωρίς ερευνητική προσπάθεια για την αποκάλυψή τους. Επομένως, η επίσημη δημοσιοποίηση αφορά μόνο κοινά αποδεκτές αποφάσεις ή πράξεις· ακόμη και αυτό, ωστόσο, συμβάλλει στην ενημέρωση για τα δημοσίως τεκταινόμενα και είναι, επομένως, μια πίεση που ασκείται, ένας ιδιόρρυθμος έλεγχος, προς τους εξουσιαστικούς κυβερνητικούς ή μη μηχανισμούς.

Στο διαδίκτυο οι ενεργοί πολίτες έχουν βρει ένα εύχρηστο εργαλείο για την ενημέρωσή τους, για την οργάνωση των κινητοποιήσεών τους και τον έλεγχο της πολιτικής. Ταυτόχρονα, ολοένα και μεγαλύτερο μέρος των προεκλογικών εκστρατειών εξελίσσεται στο διαδίκτυο, με κορυφαία εξέλιξη τη συγκέντρωση χρημάτων για την ενίσχυση των εκστρατειών. Το άνοιγμα στην εκλογική βάση για τη χρηματοδότηση των υποψηφίων συντείνει σαφώς στον εκδημοκρατισμό του πολιτικού συστήματος, αφού περιορίζει την εξάρτηση από τους λίγους ισχυρούς χρηματοδότες. Επιπλέον, ανά πάσα στιγμή και χωρίς κόπο, οι ψηφοφόροι μπορούν να ενημερωθούν για τις πολιτικές θέσεις των υποψηφίων, ενώ ολοένα και συχνότερα πραγματοποιούνται αναμετρήσεις online ή οι υποψήφιοι απαντούν 'live' online σε ερωτήσεις των ψηφοφόρων –ερωτήσεις και απαντήσεις ορατές από όλους όσοι επιθυμούν να συμμετάσχουν σε αυτή τη διαδικασία. Εξάλλου, οι σημαντικότερες προεκλογικές συγκεντρώσεις ή πολιτικές διεργασίες (συνέδρια κομμάτων, εσωτερικές εκλογές, ψηφοφορία για την ανάδειξη των υποψηφίων σε εκλογική αναμέτρηση) μεταδίδονται 'live' και παραμένουν online ως αρχειακό υλικό στο οποίο μπορούν οι ψηφοφόροι να προστρέξουν οποιαδήποτε χρονική στιγμή επιθυμούν.

Ουσιαστικά, με την εμφάνιση του ιστού, για πρώτη φορά στη σύγχρονη δημόσια σφαίρα, έχουμε τη δυνατότητα συμμετοχής των πολιτών στον δημόσιο διάλογο.

Το ιδεώδες της αυθεντικής δημοκρατίας βρίσκει μια συγκεκριμένη και λειτουργική προοπτική στο λογισμικό το οποίο δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες όχι απλώς να

εκφράσουν την άποψή τους πάνω σε μια πολιτική πρόταση, αλλά να αποφασίσουν για την πολιτική 'ατζέντα' της δικής τους κοινότητας (Mathias 1997: 47).

Ο Pierre Lévy (1997) οραματίζεται μια συλλογική κοινωνία συνδεδεμένη μέσω ηλεκτρονικών δικτύων, με πολίτες ενεργά προσανατολισμένους προς τη συνεχή επινόηση των γλωσσών και των συμβόλων μιας κοινότητας. Είναι αισιόδοξος πως η συλλογική ευφυΐα είναι εφικτή: όλοι μπορούν να έχουν πρόσβαση στη γνώση του καθενός.

Στην αισιόδοξη προσέγγιση των ιδιοτήτων του διαδικτύου μπορεί να προστεθεί το γεγονός ότι η αρχιτεκτονική του ευνοεί ένα μοντέλο διακυβέρνησης συμμετοχικής δημοκρατίας. Ωστόσο, εκτός από τις αλλαγές στη δημόσια σφαίρα και, ως εκ τούτου, στον τρόπο που λειτουργεί και γίνεται αντιληπτή η πολιτική, το διαδίκτυο επιφέρει και άλλες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές που συγκροτούν την αρνητική όψη του ίδιου νομίσματος (Ρήγου 2008, 2003). Εντείνει την οικονομική παγκοσμιοποίηση, συμβάλλοντας στην αποδυνάμωση του πολιτικού, αλλάζει εργασιακούς όρους, δημιουργεί ένα cyberpanopticon, ένα πανοπτικό στον κυβερνοχώρο με αποτελέσματα βιούμενα στην 'πραγματική' πραγματικότητα και χωρίζει τον κόσμο σε πληροφοριοπλούσιους και πληροφοριοφτωχούς σε μια εποχή που η πληροφορία νοείται ως πλούτος και συγχέεται ως έννοια με τη γνώση.

Παρά τα αρνητικά στοιχεία, το δικτυακό μοντέλο οργάνωσης έχει τη δυνατότητα να αποτελέσει ένα δυναμικό μοντέλο ανοικτού διαλόγου και συστηματικού ελέγχου της εξουσίας, έναν χώρο ουσιαστικής διαβούλευσης αλλά και απολογισμού και λογοδοσίας όλων όσοι ασκούν εξουσία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ήδη από το 1999, στράφηκε στο διαδίκτυο με στόχο την υλοποίηση των προοπτικών της 'στρατηγικής της Λισσαβόνας'. Η στρατηγική αυτή είχε στόχο να γίνει μέχρι το 2010 η Ευρωπαϊκή Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης παγκοσμίως. Την πρωτοβουλία eEurope που ανέλαβε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Δεκέμβριο του 1999 ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Feira τον Ιούνιο του 2000 με βασικούς άξονες:

- την είσοδο όλων των πολιτών, νοικοκυριών, επιχειρήσεων, σχολείων και δημοσίων υπηρεσιών στην ψηφιακή εποχή και την απόκτηση πρόσβασης στις ηλεκτρονικές υπηρεσίες δικτύου·
- την καλλιέργεια ψηφιακού πνεύματος, υποστηριζόμενου από επιχειρηματικό πνεύμα ανοικτό στις τεχνολογίες πληροφορίας· και
- την τοποθέτηση της κοινωνίας της πληροφορίας στην υπηρεσία της κοινωνικής ένταξης.

Την αρχική πρωτοβουλία 'eEurope-Κοινωνία της πληροφορίας για όλους' ή eEurope 2002, η οποία εστίασε τις προσπάθειες στην αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει το διαδίκτυο και ως εκ τούτου στην αύξηση της συνδεσιμότητας,

τητας, ακολούθησε η eEurope 2005 η οποία υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σεβίλλης το 2002. Η πρωτοβουλία αυτή εστίασε τους στόχους της στην αξιοποίηση των ευρυζωνικών τεχνολογιών για την παροχή βελτιωμένων online υπηρεσιών τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Στο πλαίσιο αυτό, έως το 2005, η Ευρώπη θα έπρεπε να διαθέτει:

- σύγχρονες δικτυακές δημόσιες υπηρεσίες
ηλεκτρονική διακυβέρνηση
ηλεκτρονικές υπηρεσίες μάθησης
ηλεκτρονικές υπηρεσίες υγείας
- δυναμικό περιβάλλον ηλεκτρονικού επιχειρείν
και, ως καταλύτη για αυτές,
- διαδεδομένη διάθεση ευρυζωνικής πρόσβασης σε ανταγωνιστικές τιμές,
- και ασφαλή υποδομή πληροφοριών

Το 2005, την πρωτοβουλία eEurope ακολούθησε η στρατηγική i2010 για την ώθηση της ευρωπαϊκής πρωτοπορίας στις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας και την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της Κοινωνίας της Πληροφορίας υπέρ της ευρωπαϊκής οικονομικής μεγέθυνσης και της απασχόλησης. Μάλιστα, το 2008, κατά την αποτίμηση των μέχρι τότε αποτελεσμάτων της στρατηγικής i2010, το ευρυζωνικό διαδίκτυο θεωρήθηκε κρίσιμη συνιστώσα του ευρωπαϊκού σχεδίου οικονομικής ανάκαμψης. Τρεις βασικοί στόχοι υιοθετήθηκαν στη νέα στρατηγική:

- ενιαίος ευρωπαϊκός χώρος πληροφοριών που θα προσφέρει οικονομικά προσιτές και ασφαλείς ευρυζωνικές επικοινωνίες, ποικίλο και πλούσιο περιεχόμενο και ψηφιακές υπηρεσίες·
- επιδόσεις παγκόσμιας κλάσης στην έρευνα και καινοτομία στις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας για την κάλυψη της απόστασης από τους κυριότερους ανταγωνιστές της Ευρώπης· και
- μια Κοινωνία της Πληροφορίας χωρίς αποκλεισμούς, που θα παρέχει δημόσιες υπηρεσίες υψηλής ποιότητας και θα προάγει την ποιότητα ζωής.

Κάτα την αξιολόγησή της διαπιστώθηκε πως η πρωτοβουλία i2010 υλοποιήθηκε σε όλα τα κράτη-μέλη με εθνικές στρατηγικές. Ορισμένες από αυτές είναι γενικές στρατηγικές στις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας, ενώ άλλες αφορούν ειδικότερες πολιτικές, όπως ευρυζωνικότητα, ηλεκτρονική ένταξη, ηλεκτρονικό επιχειρείν και ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Μια πρώτη σειρά εθνικών στρατηγικών στις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας δρομολογήθηκε το 2005, μετά τη θέσπιση της i2010 και πρόσφατα ακολούθησε δεύτερη.

opengov.gr

Στο πλαίσιο αυτό, αλλά και σε μια γενικότερη πολιτική ανανέωσης και αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών, το ΠΑΣΟΚ, αναλαμβάνοντας την εξουσία μετά τις εκλογές του Οκτωβρίου 2009, προχώρησε στην πρωτοβουλία της ανοικτής διακυβέρνησης. Η πρωτοβουλία αυτή βασίζεται στις πολιτικές αρχές της διαφάνειας, της συμμετοχής, της διαβούλευσης, της λογοδοσίας αλλά και της αποκέντρωσης. Πρακτικά στοχεύει στην αξιοκρατική στελέχωση δημοσίων υπηρεσιών μέσω δημοσιοποίησης προσκλήσεων ενδιαφέροντος για θέσεις στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, αλλά και στη συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση πολιτικής μέσω της δημόσιας διαβούλευσης νομοσχεδίων ή πολιτικών δράσεων. Για την εφαρμογή της χρησιμοποιεί τις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας και, συγκεκριμένα, το διαδίκτυο. Ο διαδικτυακός τόπος στον οποίο πραγματώνεται το όραμα της πολιτικής συμμετοχής έχει διεύθυνση www.opengov.gr και υπάγεται στο γραφείο του Πρωθυπουργού. Προς το παρόν είναι σε δοκιμαστική λειτουργία, όπως δηλώνει το χαρακτηριστικό *beta*. Ο ανασχεδιασμός του ιστότοπου της ανοικτής διακυβέρνησης αλλά και των κυβερνητικών ηλεκτρονικών υπηρεσιών συζητείται συμμετοχικά και σχολιάζεται στην ιστοσελίδα <http://labs.opengov.gr/>. Η πρώτη φάση της διαδικασίας αυτής έληξε στις 31 Ιανουαρίου 2010 με την υποβολή 361 προτάσεων ανασχεδιασμού των κρατικών ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Τη διαδικτυακή συνεισφορά της κοινότητας των ενεργών πολιτών που πρότειναν αλλαγές ηλεκτρονικών υπηρεσιών αξιολόγησαν αρχικά οι ίδιοι οι συμμετέχοντες μέσα από την ιστοσελίδα του Labs και, στη συνέχεια, επελέγησαν από ειδική επιτροπή αρμοδίων 15 προτάσεις οι οποίες παρουσιάστηκαν σε ειδική ημερίδα. Είναι χαρακτηριστική της συμμετοχικής λογικής και της πρόθεσης πολιτικής διαφάνειας η πρόσκληση συμμετοχής στον ηλεκτρονικό ανασχεδιασμό:

Ποιος είναι κατάλληλος για να σχεδιάσει μια δημόσια υπηρεσία; Ποιος είναι κατάλληλος για να την αξιολογήσει; να κρίνει αν εξυπηρετεί τους χρήστες, αν δημιουργεί αποκλεισμούς, αν προωθεί τη διαφάνεια; Στο πλαίσιο της ανοικτής διακυβέρνησης, η νέα κυβέρνηση προτίθεται να αξιοποιήσει τις εμπειρίες και τη δημιουργικότητα των χρηστών αυτών των υπηρεσιών. Καλούμε όλους τους ενδιαφερόμενους πολίτες, στελέχη δημοσίων οργανισμών και υπηρεσιών, προγραμματιστές και σχεδιαστές να συμβάλουν στον ανασχεδιασμό των κυβερνητικών ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Οι προτάσεις σας μπορεί να είναι ομαδικές αλλά και ατομικές. Χρησιμοποιήστε εργαλεία ελεύθερου λογισμικού/ λογισμικού ανοικτού κώδικα (ΕΛ/ΛΑΚ) και προτείνετε πώς μπορούν να γίνουν πιο φιλικές, πιο εύχρηστες, πιο προσβάσιμες και πάνω απ' όλα πιο χρήσιμες οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες. [...] Οι χρήστες του διαδικτυακού τόπου labs.opengov.gr θα έχουν τη δυνατότητα να σχολιάζουν, να προτείνουν βελτιώσεις και να αξιολογούν όλες τις δημοσιευμένες προτάσεις. Με την ολοκλήρωση της 1ης φάσης, στις 31 Ιανουαρίου

2010, θα επιλέγουν οι καλύτερες προτάσεις ανά κατηγορία σύμφωνα με τη γνώμη των εγγεγραμμένων χρηστών του labs.opengov.gr και θα παρουσιαστούν σε εκδήλωση. Οι καλύτερες προτάσεις θα αξιοποιηθούν μέσα από ανοιχτές διαδικασίες από τους αρμόδιους φορείς (<http://labs.opengov.gr/2009/12/21/2036>).

Στην επόμενη φάση του Labs.OpenGov, η οποία διαρκεί περίπου ένα μήνα, τη θεματική αποφασίζουν οι συμμετέχοντες οι οποίοι καλούνται να προτείνουν θεματολογία και αντικείμενο.

Η πρόσκληση για ανασχεδιασμό των διαδικτυακών τόπων και ηλεκτρονικών υπηρεσιών δεν είναι τυχαίο ότι καλεί σε χρήση εργαλείων ελεύθερου λογισμικού/λογισμικού ανοικτού κώδικα. Εξάλλου και ο ίδιος ο ιστότοπος της ανοικτής διακυβέρνησης έχει δομηθεί με τη χρήση αυτών των εργαλείων. Και είναι προφανές –αφού η συμμετοχική, συλλογική, ανοικτή και διαβουλευτική λογική του ελεύθερου λογισμικού/ λογισμικού ανοικτού κώδικα συνάδει με το δημοκρατικό εγχείρημα της ανοικτής διακυβέρνησης.

Στη δοκιμαστική λειτουργία του ο δικτυακός τόπος της ανοικτής διακυβέρνησης παρέχει προς το παρόν τη δυνατότητα διαβούλευσης καθώς και προσκλήσεις ενδιαφέροντος για θέσεις Μέχρι στιγμής, προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος έχουν αναρτηθεί στον ιστότοπο [opengov.gr](http://labs.opengov.gr) για

- Γενικούς και Ειδικούς Γραμματείς υπουργείων
- στελέχωση Γραφείου και θέσεις συνεργατών του υφυπουργού Παιδείας, Γιάννη Πανάρετου
- στελέχωση των Γραφείων του υπουργού και του υφυπουργού Οικονομικών
- για τον διορισμό εκπαιδευτικών στις θέσεις των Περιφερειακών Διευθυντών Εκπαίδευσης της χώρας.

Μέχρι τις 11 Ιανουαρίου 2010 οι αιτήσεις για θέσεις στον ευρύτερο δημόσιο τομέα είχαν διαμορφωθεί ως εξής (πηγή: http://www.opengov.gr/home/?page_id=320):

Υπουργείο	Αιτήσεις για θέσεις
Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας	10.553
Πολιτισμού και Τουρισμού	8.580
Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων	13.067
Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων	5.051
Εξωτερικών	7.023

Υπουργείο	Αιτήσεις για θέσεις
Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης	10.633
Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	2.118
Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής	7.860
Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	3.647
Εθνικής Άμυνας	2.794
Οικονομικών	10.801
Προστασίας του Πολίτη	2.439
Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	3.588
Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης	2.912

Για δε τις Γενικές Γραμματείες Περιφερειών, οι αιτήσεις έφτασαν τις 10.244. Κάθε υποψήφιος είχε τη δυνατότητα υποβολής εκδήλωσης ενδιαφέροντος για 5 θέσεις. Το σύνολο των ηλεκτρονικών αιτήσεων που υποβλήθηκαν ήταν 23.280.

Η δεύτερη δυνατότητα την οποία παρέχει ο δικτυακός τόπος *opengov.gr* αφορά τη δημιουργία και τη συμβουλευτική υποστήριξη μιας πλατφόρμας διαβούλευσης της μορφής http://www.opengov.gr/όνομα_υπουργείου_προκειμένου_τα_σχέδια_πράξεων_και_αποφάσεων_της_κυβέρνησης_να_τίθενται_σε_ηλεκτρονική_διαβούλευση_με_τους_ενδιαφερόμενους_πολίτες_και_φορείς. Την υπηρεσία διαβούλευσης μέχρι τώρα τη χρησιμοποιούν:

- Το υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης στο <http://www.opengov.gr/ypes>
- Το υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας στο <http://www.opengov.gr/yroan/>
- Το υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής στο <http://www.opengov.gr/minenv/>
- Το υπουργείο Οικονομικών στο <http://www.opengov.gr/minfin/>
- Το υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο <http://www.opengov.gr/ministryofjustice>
- Το υπουργείο Προστασίας του Πολίτη στο <http://www.opengov.gr/yptp/>
- Το υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων στο <http://www.opengov.gr/ypepth>

Έως τις 2 Φεβρουαρίου 2010 ο αριθμός των διαβουλεύσεων, των σχολίων και των προσκλήσεων ενδιαφέροντος ανά υπουργείο διαμορφώθηκε ως εξής:

Υπουργείο	Αριθμός δια- βουλεύσεων	Αριθμός σχο- λίων πολιτών	Αριθμός προ- σκήσεων	Αριθμός θέσεων
Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρ- νησης	35	14.933	1	24
Οικονομικών	3	14.866	1	30
Εξωτερικών	0	-	0	-
Εθνικής Άμυνας	0	-	0	-
Οικονομίας, Ανταγωνιστικό- τητας και Ναυτιλίας	2	1.642	4	59
Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής	4	2.403	3	89
Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων	1	3.538	3	230
Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων	0	-	1	48
Εργασίας και Κοινωνικής Α- σφάλισης	0	-	3	49
Υγείας και Κοινωνικής Αλλη- λεγγύης	0	-	1	535
Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	1	55	3	17
Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	2	123	0	-
Προστασίας του Πολίτη	1	239	0	-
Πολιτισμού και Τουρισμού	0	-	7	70
Σύνολο	49	37.799	27	1.151

(Πηγή: http://www.opengov.gr/home/?page_id=284).

Στην κεντρική σελίδα του διαδικτυακού τόπου www.opengov.gr, με τίτλο Πρωθυπουργός, περιλαμβάνεται εξωτερικός σύνδεσμος ο οποίος, υπό τη διεύθυνση <http://www.primeminister.gr/>, οδηγεί στον ιστότοπο του Πρωθυπουργού. Στο νέο αυτό ηλεκτρονικό παράθυρο, ο πολίτης μπορεί να ενημερωθεί σχετικά με το πρόγραμμα του Πρωθυπουργού, τις δηλώσεις του, συνεντεύξεις και πρωτοβουλί-

ες του. Όπως ο *orengon.gr* και ο δικτυακός τόπος του Πρωθυπουργού έχει υλοποιηθεί με τη χρήση του ελεύθερου λογισμικού/ λογισμικού ανοικτού κώδικα WordPress. Στην κεντρική σελίδα του εμφανίζονται οι λογότυποι των ιστοτόπων προβολής και κοινωνικής δικτύωσης youtube, flickr, facebook και twitter. Είναι χαρακτηριστικό του σεβασμού των όρων χρήσης πως και στους τέσσερις συνδέσμους για την πλοήγηση στις υπηρεσίες αυτές προηγείται εσωτερική σελίδα της μορφής <http://www.primeminister.gr/υπηρεσία> (όπου υπηρεσία youtube, flickr, facebook ή twitter κατά περίπτωση). Στη σελίδα αυτή αποσαφηνίζεται πως η 'σελίδα του Πρωθυπουργού στο youtube/ flickr/ facebook/ twitter'³ δεν αποτελεί μέρος του δικτυακού τόπου www.primeminister.gr, αλλά φιλοξενείται στην αντίστοιχη υπηρεσία (youtube.com/ flickr.com/ facebook.com/ twitter.com/) και υπόκειται στους κανόνες και τους όρους χρήσης της υπηρεσίας αυτής. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το γεγονός ότι στις αντίστοιχες διευθύνσεις στο youtube, στο flickr και στο twitter η ονομασία που επιλέγεται είναι θεσμική (*primeminister.gr*), ενώ στο facebook προσωπική (*george.a.papandreou*).

Και ενώ ο προσανατολισμός του ίδιου του πρωθυπουργού είναι στραμμένος προς τις εφαρμογές των νέων τεχνολογιών και των νέων μέσων, η γραπτή επικοινωνία του με τους πολίτες μέσα από τον θεσμικό δικτυακό τόπο γίνεται σαφές πως θα πρέπει να πραγματοποιείται με τον συνήθη τρόπο του επιστολικού ταχυδρομείου, στις διευθύνσεις είτε της Βουλής των Ελλήνων είτε του Μεγάρου Μαξίμου,

επειδή η κάθε είδους αλληλογραφία (επιστολές, κείμενα, υπομνήματα, αναφορές, μηνύματα κ.λπ.), που αποστέλλεται με ηλεκτρονικό μέσο/ τρόπο, μπορεί να περιέχει ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και συνεπώς δεν καλύπτεται από τις διατάξεις των παρ. 1 ως 5 του άρθρου 14 του Ν. 2672/98 (ΦΕΚ Α' 290).⁴

Στον προσωπικό κόμβο του Γιώργου Παπανδρέου (<http://www.papandreou.gr/>) στον οποίο παραπέμπει ο θεσμικός ιστότοπος, η σελίδα επικοινωνίας επισημαίνει πως

το διαδίκτυο συνιστά ένα εργαλείο επικοινωνίας και διαβούλευσης το οποίο συμπληρώνει χωρίς να υποκαθιστά άλλες πιο παραδοσιακές μορφές επικοινωνίας και πρακτικής. Οι δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο, με τη χρήση εργαλείων με συστηματικό τρόπο, καταλήγει να είναι ένα αποτελεσματικό μέσο συνεχούς ενημέρωσης, μόνιμης και αμφίδρομης επικοινωνίας, ανοικτού διαλόγου και οργανωμένης διαβούλευσης. Ο προσωπικός κόμβος του Γιώργου Παπανδρέου λειτουργεί με στόχο την ενημέρωση για τις δραστηριότητές του και την πληροφόρηση για σειρά θεμάτων που αφορούν ζητήματα που μας ενδιαφέρουν όλους. Κλειδί της όλης ενημερωτικής προσπάθειας είναι η παροχή της, όσο το δυνατό, ενδελεχούς, αλλά

και αξιοπιστίας, πληροφόρησης (<http://www.papandreou.gr/papandreou/content/contact.aspx?l=2&citizen=1>).

Υπ' αυτό το πρίσμα, στην προσωπική ιστοσελίδα του Πρωθυπουργού ο ηλεκτρονικός διάλογος επικοινωνίας dialogue@politicalforum.gr παρέχει αποκλειστικά τη δυνατότητα κατάθεσης απόψεων και μόνο και δεν διαχειρίζεται μηνύματα εκτός αυτού του πεδίου.

Ο δεύτερος βασικός σύνδεσμος ο οποίος περιλαμβάνεται στον ιστότοπο [opengov.gr](http://www.opengov.gr) είναι εσωτερικός και αφορά στις συνεδριάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου (http://www.opengov.gr/home/?page_id=223). Στη σελίδα αυτή δίνεται η δυνατότητα μέσω streaming να μεταδίδονται απευθείας συνεδριάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου ή σημαντικό μέρος αυτών. Η σελίδα που διαχειρίζεται τις μεταδόσεις είναι η <http://iptv.grnet.gr/index.html> και ανήκει στο Εθνικό Δίκτυο Έρευνας και Τεχνολογίας. Το ΕΔΕΤ παρέχει στους φορείς του (ΑΕΙ, ΑΤΕΙ, ερευνητικούς φορείς κ.α.) και τους χρήστες τους την υπηρεσία 'Ψηφιακή τηλεόραση για την Ακαδημαϊκή κοινότητα'. Συγκεκριμένα, η υπηρεσία αναμεταδίδει ψηφιακά κανάλια, επίγεια (DVB-T) και διαδικτύου. Την ώρα της απευθείας μετάδοσης συνεδρίασης του Υπουργικού Συμβουλίου παρέχεται ο κώδικας html για ενσωμάτωση της μετάδοσης σε ιστολόγιο ή σε άλλο δικτυακό τόπο. Η λογική, δηλαδή, του [opengov.gr](http://www.opengov.gr) σε κάθε έκφανσή του παραμένει προσανατολισμένη στη δικτύωση και τη συνεργασία. Εκτός των απευθείας μεταδόσεων συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, στην ιστοσελίδα φιλοξενείται το αρχείο παλαιότερων συνεδριάσεων σε μορφή video τα οποία έχουν 'ανέβει' με τη χρήση του youtube.

Η χρήση των νέων μέσων δεν εξαντλείται στην παρουσία των video του youtube ή στη χρήση των σελίδων κοινωνικής δικτύωσης και του ελεύθερου λογισμικού/ λογισμικού ανοικτού κώδικα WordPress. Όπως είναι αναμενόμενο για έναν ιστότοπο ενημέρωσης, διαλόγου και επικοινωνίας, περιλαμβάνεται η υπηρεσία των RSS (Really Simple Syndication), υπηρεσία ιδιαίτερα χρήσιμη για τέτοιες μορφής ιστότοπο, αφού η 'τροφοδοσία' RSS επιτρέπει στους χρήστες να γνωρίζουν πότε ανανεώθηκε το περιεχόμενο του δικτυακού τόπου χωρίς να χρειάζεται η επίσκεψή του.

Ο δικτυακός τόπος της ανοικτής διακυβέρνησης είναι μια προσπάθεια διάλογου και συμμετοχής των πολιτών σε πολιτικές διεργασίες: μια προσπάθεια αξιοποίησης των δυνατοτήτων άμεσης ενημέρωσης, διαλόγου και συναπόφασης που προσφέρουν οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας και, ιδιαίτερα, το διαδίκτυο και οι εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης και προς την κατεύθυνση βελτίωσης της επικοινωνιακής σχέσης της πολιτικής εξουσίας με τον πολίτη. Ασφαλώς η συμμετοχή περιορίζεται τόσο από την απαίτηση έστω και των στοιχειωδών δεξιοτήτων χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών όσο και από το γεγονός τής, προς το

παρόν, σχετικά περιορισμένης συνδεσιμότητας. Ασφαλώς, επίσης, έχει ιδιαίτερη σημασία για το όλο εγχείρημα η διαχείριση και επεξεργασία των δεδομένων που προκύπτουν από τον διάλογο αυτόν –διεργασία εξαιρετικά περίπλοκη η οποία θέτει ζητήματα αξιολόγησης και αξιολογητών. Ωστόσο, όποια και αν είναι τα πιθανά προβλήματα της διαδικασίας, η ανοικτή διακυβέρνηση μπορεί να λειτουργήσει ως βάση ενός ευρύτερου πολιτικού σχεδιασμού ηλεκτρονικής και συμμετοχικής διακυβέρνησης με στόχο τη διαφάνεια και τη συμμετοχή και, βεβαίως, τη διεύρυνση του αριθμού των συμμετεχόντων. Εξάλλου καθένας από τους συμμετέχοντες στον ‘ηλεκτρονικό διάλογο’ μπορεί να αναχθεί σε πομπό των ζητημάτων που τίθενται προς διαβούλευση και των επιχειρημάτων που αναπτύσσονται, πομπός προς δυνητικούς δέκτες στο κοινωνικό σύνολο, πολλαπλασιάζοντας έτσι εκθετικά τον διάλογο. Και όσο περισσότεροι και διαφορετικής προέλευσης είναι οι πομποί, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η διάχυση του μηνύματος. Είναι, επομένως, γεγονός πως, ακόμη και αν είναι στα πρώτα του βήματα, αυτό το εργαλείο της ανοικτής διακυβέρνησης περιέχει το αισιόδοξο μήνυμα της δημιουργίας ενός ανοικτού διαύλου αμφίδρομης επικοινωνίας και πολιτικής συμμετοχής.

Σημειώσεις

1. Σχετικά με την πολιτική αποξένωση και τον κονισμό, βλ. Blumler & Gurevitch 1995: 203-221. Βλ., επίσης, Δεμερτζής & Καφετζής 1996: 174-193.
2. Για την κατηγοριοποίηση των κομμάτων σε ‘συγκλιτικά’ και ‘αποσυγκλιτικά’ καθώς και για τη σύγχρονη διαμόρφωση του κομματικού πεδίου βλ. Μεταξάς 1998.
3. <http://www.youtube.com/primeministergr>, <http://www.flickr.com/photos/primeministergr>, <http://www.facebook.com/george.a.papandreou>, <http://twitter.com/primeministergr>
4. <http://www.primeminister.gr/contact>

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Blumler, J. & Gurevitch, M.(1995). *The Crisis of Public Communication*, London/ New York: Routledge.
- Bobbio, N. (1993). *Το μέλλον της δημοκρατίας*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Dahl, R. (2001). *Περί Δημοκρατίας*, Αθήνα: Ψυχογιός.
- Δεμερτζής, Ν. & Καφετζής, Π. (1996). ‘Πολιτικός κονισμός, Πολιτική αλλοτρίωση και ΜΜΕ: Η περίπτωση της τρίτης ελληνικής Δημοκρατίας’, στο Χρ. Λυριτζής, Ηλ. Νικολακόπουλος & Δ. Σωτηρόπουλος (επιμ.), *Κοινωνία και Πολιτική. Όψεις της Γ’ Ελληνικής Δημοκρατίας, 1974-1994*, Αθήνα: Θέμελιο.
- Habermas, J. (1996). *Το πραγματικό και το ισχύον. Συμβολή στη διαλογική θεωρία του δικαίου και του δημοκρατικού κράτους δικαίου*, Αθήνα: Λιβάνης.

- Kant, Im. (1989). 'Τι σημαίνει: Προσανατολίζομαι στη σκέψη;', στο συλλογικό, *Τι είναι διαφωτισμός*, Αθήνα: Κριτική.
- Lévy, P. (1997). *L'Intelligence collective. Pour une anthropologie du cyberspace*, Paris: La Decouverte/ Poche.
- Mathias P. (1997). *La cité Internet*, Paris: Presses de Sciences Po.
- Μεταξάς, Α-Ι. Δ. (1998). 'Συγκλιτικά κόμματα και αποσυγκλιτικές αντιτάσεις', *Ανάπτυξη Πολιτικής Επικοινωνίας*, Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Pateman, C. (1970). *Participation and Democratic Theory*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ρήγου, Μ. (2008). 'ICT and Democracy: the double face of Janus', στο: Μ. Meimaris, & D. Gouscos (επιμ.), *Challenges and Uses of Information and Communication Technologies. Media and Information Diffusion: Towards an Open Society*, Αθήνα: Gutenberg
- Ρήγου, Μ. (2003). 'Η Δημοκρατία την εποχή του Διαδικτύου', στο Ρ. Παναγιωτοπούλου (επιμ.), *Η ψηφιακή πρόκληση. ΜΜΕ και Δημοκρατία*, Αθήνα: Δαρδανός.
- Χαραλάμπης, Δ. (1998). *Δημοκρατία και Παγκοσμιοποίηση*, Αθήνα: Εξάντας.
- Χελντ, Ντ. (1996). *Μοντέλα Δημοκρατίας*, Αθήνα: Στάχυ.